

Наталія ШУМАДА
(Інститут мистецтвознавства, фольклору
та етнографії ім. М.Рильського АН,
Київ, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ В.ГНАТЮКА У ВИВЧЕННІ МОНОСТРОФІЧНИХ ЖАНРІВ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Вивчення походження, формування, змісту й поетичних особливостей фольклорних жанрів, які, пробившись крізь віки, продовжують активне функціонування, має особливу вагу, оскільки дає можливість уточнити роль і місце цих жанрів у сучасному фольклорному процесі, а також допомагає скласти вірогідні перспективи їх подальшого розвитку.

У фольклорній системі слов'янських народів такими жанрами виявилися монострофи. Хоч, починаючи з перших десятиріч минулого сторіччя і пізніше, було опубліковано чимало більших чи менших причинків та розвідок, але головна заслуга справді наукового вивчення слов'янських моностроф належить В.М.Гнатюкові, чії теоретичні висновки не втратили своєї вартості і залишаються основоположними у пізніших, включно з сучасними, дослідженнями слов'янських монострофічних фольклорних жанрів, особливо коломийки як найбільш самобутнього, оригінального, своєрідного вияву поетичного хисту українців.

До таких неспростовних положень В.М.Гнатюка належить гіпотеза про генезис коломийки, чії витоки сягають XVI сторіччя, а також про подальший її розвиток, що йшов шляхами паралельними, але незалежними від інших жанрів слов'янського фольклору. Це був новаторський погляд на походження і способи утворення монострофічних текстів, погляд, відмінний від припущень фольклористів - попередників і сучасників В.Гнатюка, зокрема М.Сумцова.

Імпульс для подальшого поглибленого вивчення української коломийки дали міркування В.Гнатюка про походження назви цього жанру та меж його продукування й популярності. В.Гнатюк обґрунтував явище тотального поширення коломийкової пісенності в Карпатському регіоні, водночас відзначивши типологію фольклорного процесу на слов'янських землях, де починають переважати монострофічні жанри, аналогічні з коломийками.

В.М.Гнатюк підкреслив змістове багатство і розмаїття тематики коломийок, що дає надзвичайно цінний матеріал для характеристики народного життя істориками, соціологами й письменниками.

Висока оцінка поезики коломийок при порівняльному аналізі цього пісенного жанру з аналогічними жанрами слов'янського фольклору стисло підсумована автором: "Незвичайне багатство і різноманітність мови, образів, порівнянь, римів, короткий і ядерний стиль - це такі прикмети, яких не можна ігнорувати. Хто хоче писати гарно, хто хоче навчитися вислову, з

якого не можна ні слова випустити і до якого не треба ні слова додавати, той мусить учитися коломийок напам'ять" (Передне слово до зб. "Коломийки").

Важливим аспектом дослідження коломийок було поєднання філологічного підходу з музикознавчою характеристикою; чи не вперше було продемонстровано величезну винахідливість музик, які при заданому розмірі ритміки і строфіки текстів знаходили можливість урізноманітнювати мелодії (в одному тільки селі В.Гнатюк записав їх понад 40).

В.М.Гнатюкові належить заслуга введення дослідження моностроф у міжслов'янський контекст. Опираючись на висновки В.Гнатюка, сучасні науковці продовжують розвивати цей перспективний напрям.